

ЗНАЧЕННЯ ГЕРМЕНЕВТИЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ЕСТРАДНИХ ТВОРІВ

Розглядається проблема герменевтичної інтерпретації естрадних творів.

Ключові слова: інтерпретація, герменевтика, герменевтична інтерпретація, текст, художній текст.

Рассматривается проблема герменевтической интерпретации в исполнении произведений эстрадного жанра.

Ключевые слова: интерпретация, герменевтика, герменевтическая интерпретация, текст, художественный текст.

The point of the article considers the problem of art works in their hermeneutic interpretation.

Key words: interpretation, hermeneutic interpretation, hermeneutic, text, art text.

Однією з характерних ознак сучасного культурного життя України є розширення міжнародних контактів, зокрема у сфері виконавського мистецтва та музичної педагогіки. Найважливішим суспільно визнаним ґрунтуванням сучасної освіти в Україні є долучення нових поколінь до універсальних цінностей національної та світової культури. У сучасних умовах педагогічної освіти потребують вирішення проблеми гуманізації, відродження національної свідомості, становлення гармонійної особистості. За своєю масштабністю і складністю ці проблеми не мають простих рішень, натомість уже сьогодні, використовуючи творчий потенціал сучасного естрадного мистецтва, можна реально збагатити внутрішній світ людини, сприяти реформуванню її естетичних орієнтирів. Сучасна педагогіка висвітлює провідну роль мистецтва в розвитку особистості, у зв'язку з чим великого значення набувають дисципліни естетичного циклу. А тому одним з головних завдань музичної педагогіки є проблема усвідомлення інтерпретації творів мистецтва.

Актуальність означеної теми полягає в розкритті проблематики розуміння інтерпретації, зокрема герменевтичної, як найважливішої складової процесу навчання вокалу, специфічного підходу до пояснення текстів, значень та смислів виконуваних творів.

Мета статті — розкрити набутий досвід розумового та чуттєвого осягнення творів мистецтва, опанувати техніку глумачення інтерпретаційного мовлення.

У другій половині ХХ ст. в мистецькій педагогіці спостерігається посилення інтересу до проблем інтерпретації художніх та мистецьких творів. Про це свідчить висловлювання відомих педагогів. Зокрема Г. Падалка зазначав: «Важливо вчити студентів художньо-педагогічної інтерпретації музики, вмінню не тільки виразно грати, а й доповнювати музичне виконання словесним поясненням», О. Щолокова

наголошувала: «...важливо поєднувати безпосереднє сприймання творів мистецтва з осмисленою і всебічною інтерпретацією їх...».

Проблему аналізу й усвідомлення інтерпретації у своїх дисертаційних дослідженнях розглянули науковці О. Котляревська, О. Плотницька, О. Ляшенко.

Різні аспекти проблеми інтерпретації висвітлено в працях О. Алексєєва, Є. Гуценка, Н. Корихалової, І. Рижкіна. Зокрема О. Алексєєв вважає, що практичне втілення виконавського задуму — ключової ідеї інтерпретації — пов'язане з проблемами музичного розвитку і з тим, «наскільки органічно, переконливо виконавець зможе відтворити процес становлення образної побудови твору».

Ю. Л. Кочнев розглядає інтерпретацію музичних творів, як певну єдність суб'єктивного й об'єктивного, де в кожному окремому разі об'єктом є текст твору, а суб'єктом — конкретна особистість. Щодо позиції Є. Г. Гуценка, то він досліджує питання функцій художньої інтерпретації у виконавському процесі.

Погляди, які набули в теорії виконавства значного поширення, характеризуються спільною ознакою, а саме: інтерпретаційний процес невід'ємний від виконання і повністю може ототожнюватися з ним. Це пояснюється тим, що естетичні цінності виконавського мистецтва невід'ємні від того акту, в якому вони «творять» і поза якого не існують. Крім того, естрадно-вокальне виконавство й інтерпретація — це творча взаємодія, результат якої відтворюється в конкретному форматі живого інтонування та є одним з можливих варіантів утілення музичного твору. Продукт виконавства, виконавська інтерпретація є прямим результатом духовної і фізичної активності виконавця, а не автора.

Інтерпретація — важливе поняття музичного мистецтва. З середини XIX ст. в естетиці, мистецтвознавстві та художній критиці широко використовували поняття «інтерпретація» в поєднанні з терміном «виконавство». «Інтерпретація» і «виконавство» розуміли як такі, що розкривалися в процесі живого відтворення. Пізніше в музикознавстві і художній критиці виконавство розподілили на об'єктивний і суб'єктивний аспекти, де перший пов'язувався з творчістю композитора, а другий, тобто інтерпретаційний — з творчістю виконавця.

Поняття «інтерпретація» стали застосовувати в музикознавстві раніше, ніж у теорії інших мистецтв, зокрема в XIX ст. в художній критиці й мистецтвознавстві поряд із терміном «виконання». Цей факт визначено Н. Корихаловою на основі аналізу словників європейських мов, які наприкінці 60-х рр. XIX ст. почали реєструвати використання терміна «інтерпретація» стосовно музично-виконавського мистецтва. Слово «інтерпретація» слід розуміти як форму індивідуального прочитання, своєрідності артистичного трактування, а смислове значення поняття «виконання» обмежувалося строго об'єктивною, механічно точною передачею авторського задуму [3].

У таких видах мистецтва, як музика, театр, телебачення необхідний виконавець. Тому питання про те, що визначає специфіку виконавського мистецтва, нині потребує вирішення проблематики.

Інтерпретація сучасних естрадних вокальних творів посідає одне з провідних місць у педагогічному процесі, вона є чільним компонентом педагогічної компетенції, а також важливою теоретично-прикладною педагогічною проблемою, від вирішення якої залежить удосконалення різних аспектів освітньої діяльності в практичній перспективі.

Інтерпретація сучасного естрадного твору, його аналіз, сприйняття передбачають наявність у виконавця певного обсягу знань, уявлень, образів, понять. Осмислене визначення нормативно-проблемних та історико-культурних понять може бути підґрунтям нового ступеня естетичного розвитку особистості. Невід'ємною частиною інтерпретації твору є аналіз його структури, жанру, форми, стилю, різних засобів. Насамперед, структура інтерпретації, її функції мають значимість у процесі донесення до слухача позиції композитора, визначення ознак, адже і театр, і кіно також належать до так званих інтерпретаційних видів мистецтва [8; 9].

Розкриваючи естетичну природу музичної творчості, слід виокремити вокально-виконавське мистецтво, у контексті якого найповніше виявляються можливості інтерпретації. Зазначимо, що вокально-естрадне виконавство має два, пов'язані один з одним зрізи: форму, тобто процес реального фізичного звучання пісні, і зміст — певну інформацію, яку передає це звучання. У першому разі — «конкретизація» артистом естрадного твору (від лат. *concretus* — реально існуючий, предметний), у другому — її інтерпретація. Музика здатна відображати життєвий зміст та все, що є прекрасним у ній і пов'язане з відбиттям життєвої сутності. Думка про те, що музика виражає тільки почуття, збіднює уявлення про дійсний її зміст. Композитор, аранжувальник, передавши свої уявлення, покладається на сучасного виконавця, який покликаний пробуджувати в слухачів відповідні емоції [5; 7].

Співак може яскраво відтворити всі інтерпретаційні особливості естрадного твору лише в тому разі, коли має високий вокально-технічний потенціал, артистизм і внутрішню харизматичність. А тому естрадний співак має ілюструвати не мелодичний рельєф пісні, а демонструвати її глибоку смислову фабулу, врівноважуючи архітектоніку форми та змісту.

Зазвичай твори виконавського мистецтва невіддільні від того акту, в якому вони «створяться», на відміну від картини або скульптури, що відчужені від їх творця й суб'єктів, котрі їх сприймають. Сольне виконавство — це не тільки діяльність, тобто творчий процес, але й продукт цієї діяльності, створений під час акту творчості. Таким чином, провідною є роль автора (композитора), а продукт виконавства — це результат естетичної й фізичної активності виконавця.

Відтворення образності естрадного твору можна розглядати як побудову моделі, умовного образу повного об'єкта. Художнє відтворення дійсності фіксує як ту чи іншу подію, встановлює зв'язки між фактами, процесами й іншими явищами. Авторська інтерпретація життєвих явищ проникає у виконавський акт як його найважливіший і невід'ємний компонент та органічно зливається зі світом артиста.

Виконавське трактування естрадної пісні не можна вважати чимось застиглим, наданим раз і назавжди. У системі виконавської діяльності інтерпретація естрадної пісні визначає:

- побудову власної виконавської концепції;
- особливі дії, які спрямовуватимуться на її демонстрацію;
- виконавське трактування, що озвучується.

Отже, інтерпретація проходить стадію зародження, коли складаються перші контури вокально-виконавського трактування; етап становлення, в якому проробляються окремі деталі і поглиблюється виконавська концепція; період уточнення, розвитку задуму і, нарешті, акт матеріалізації в продукт виконавської діяльності.

Відомо, що інтерпретація є предметом дослідження багатьох галузей науки, але історично її виникнення пов'язане з філософською дисципліною — герменевтикою, яка виникла ще в часи античності.

Герменевтика — термін, який тлумачить обговорення тих смислів, які є прихованими, складними для миттєвого, безпосереднього розуміння. У герменевтиці інтерпретація розглядається як спеціальний підхід до пояснення текстів і виокремлюються різноманітні підходи визначення суті і завдань інтерпретації [1].

Основні спрямування науки герменевтики безпосередньо впливають на розуміння та розкриття прихованих і очевидних смислів музичного тексту. Розуміння розкривається під час інтерпретації змісту, значень та смислів тексту. Будь-який вокальний твір є носієм смислової інформації та має мовну природу. Літературна основа твору має велику множинність смислів, де один смисл — прямий, буквальний, а другий смисл — вторинний, який може осмислюватися лише через усвідомлення та аналітику першого. Таким чином у інтерпретаційному процесі осягнення прихованих смислів потребує глибокої, наполегливої праці виконавця, як інтелектуальної, так і духовної.

Герменевтична інтерпретація — переосмислення, яке відбувається у форматі розшифрування естрадно-вокального твору, що приховується за очевидним змістом. Розшифровуючи такий процес музичного мислення, потрібно з'ясувати для виконавця текст, що містить різноманітність змісту, і лише інтерпретація музичного тексту розкриє глибинно наявні в тексті смисли.

Під герменевтикою розуміють: 1) теорію інтерпретації, 2) одну з методологій тлумачення смислу будь-яких текстів.

Усе це визначає інтерпретацію як основу всіх процесів комунікації, під час якої доводиться розкривати наміри та дії людей, їхні слова, вчинки, продукти духовної, розумової діяльності, твори

мистецтва й інші будь-які знакові системи (Г. Г. Гадамер, П. Рікер) [6; 45].

У герменевтиці мова є певним засобом аналізу тексту — предметної основи методології. Літературний текст у герменевтиці розуміється як знаково-символічна система в її культурному й мистецькому контекстах. Пошук прихованого змісту літературного тексту обов'язково має здійснюватися естрадним співаком у процесі граматичного дослідження мови, вивчення історичних реалій та розкриття натяків [2].

Варто зазначити, що досвід герменевтики може бути корисним для мистецької педагогіки та сучасного естрадного виконавства. Герменевтичний підхід — шлях до сприйняття поєданого з розумінням, де значення і смисл художнього тексту розглядаються як результат діяльності людини. Певний багаж знань, переваг щодо вибору «стратегій інтерпретування» та «внутрішній світ» співака визначають інтерпретації і, водночас, інтерпретаціями окреслюються [3].

Сучасний естрадний співак має усвідомлювати, що будь-який художній текст, покладений в основу пісні, має неабияку множинність смислів, де один смисл — прямий, первинний, буквальный — означає одночасно; другий смисл — непрямий, вторинний, який може бути осягненим лише через перший [4, с.43]. Таким чином, процес осягнення прихованих смислів у виконанні естрадного твору потребує як інтелектуальної, так і естетичної праці. Тобто для виконавця текст містить багатогранність смислів, і саме інтерпретація художнього тексту пісні виявляє іманентно наявні в тексті смисли.

Аналіз наукової літератури свідчить, що в педагогічній науці та мистецькій практиці сольного виконавства нині не існує усталеного, загальноприйнятого педагогічного визначення вищевказаних термінів, а те розуміння, що запропоноване в науково-педагогічних дослідженнях, занадто широке, не є чітким, ускладнене надмірно ємним визначником.

Значення герменевтичної інтерпретації в сучасному естрадному виконавстві набуває актуальності, сприяючи розумінню смислів і значень тексту естрадного твору сьогодення.

Саме така модель сольної інтерпретації естрадного виконавства може мати високу естетичну цінність, оскільки оригінальна інтерпретація естрадного твору оснований на трансформації високоестетичних процесів, з долученням її основних характеристик до сучасних музичних проявів.

Естетична цінність герменевтичної інтерпретації тісно пов'язана зі станом і розвитком сучасної естрадної культури, в якій відбиваються соціальні функції мистецтва.

Перспективи дослідження проблеми пов'язані з поглибленим вивченням та розкриттям герменевтичної інтерпретації вокальних творів у контексті їх структурної, жанрової, історично-суспільної функції. Визначення герменевтичної інтерпретації як чинника мистецької педагогіки, засобу розшифрування музичних смислів допоможе

скоординувати студентів та педагогів у процесі створення проєкцій і альтернативних інтерпретацій смислів музичних творів у форматі сучасного виконавства.

Список літератури

1. Бласс Ф. Герменевтика и критика. Пер. с нем. Л. Ф. Воеводский. — Одесса: Тип. штаба Од. воен. округа, 1891. — 194 с.
2. Герменевтика: история и современность. Под ред. Б. Н. Бессонова. — М. : Мысль, 1985. — С. 304.
3. Лингвистический энциклопедический словарь. Гл. ред. В. Н. Ярцева. — М. : Сов. энциклопедия, 1990. — 683 с.
4. Морозов В.П. Профотбор вокалистов: экспериментально-теоретические основы объективных критериев. // Вопросы вокальной педагогики, вып.7. — М. : Музыка, 1984. — С.173–198
5. Євтушенко Д., Михайлов-Сидоров М. Питання вокальної педагогіки. — К. : Мистецтво, 1963. — 338 с.
6. Рикёр Поль. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. — М. : Медиум, 2002. — 622 с.
7. Цыпин Г. М. Музыкант и его работа. — М. : Сов. композитор, 1988. — 384 с.
8. Шип С. Музыкальная речь и язык музыки. — Одесса: Изд-во Одесский гос. консерватории им. А. В. Неждановой, 2001. — 298с.
9. Щолокова О. Сутність і термінологічна характеристика інтерпретаційного процесу в умовах художньо-педагогічної діяльності / Науковий часопис. — К. НПУ, 2005, вип. 2 (7). — С. 2–14.

Надійшла до редколегії 13.03.2013 р.